

N:o 71.

Ank. till Riksd. kansli den 11 maj 1905, kl. 5 e. m.

Utlåtande, med anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i 19 och 25 kap. strafflagen, dels ock två med föranledande af propositionen väckta motioner.

Genom proposition, n:o 98, af den 31 sistlidne mars, hvilken blifvit af båda kamrarne till lagutskottet hänvisad, har Kungl. Maj:t, under åberopande af propositionen bilagda, i statsrådet och högsta domstolen förda protokoll, föreslagit Riksdagen att antaga här nedan intagna förslag till lag om ändring i 19 och 25 kap. strafflagen.

I sammanhang med nämnda proposition har lagutskottet till behandling förehaft två särskilda till utskottet öfverlämnade, i anledning af propositionen inom Andra Kammaren under n:o 291 af herrar *L. K. Brock* och *A. C. Bökelund* samt under n:o 293 af herr *E. A. Trana* väckta motioner.

Herrar Brocks och Bökelunds motion är af följande lydelse:

»Genom den af Kungl. Maj:t i proposition n:o 98 föreslagna ändrade lydelsen af 19 kap. 22 § strafflagen har ett visst förfarande, som haft en i förslaget närmare angifven påföljd, belagts med straff. Brottet hör till de ouppsåtliga, det vill säga gärningsmannen har icke med sin handling åsyftat den verkan, hvars inträdande utgör förutsätt-

ningen för handlingens straffbarhet. Med nu afsedda förfarande kunna närmast jämföras de, som äro angifna i 14 kap. 9 och 17 §§ samt 19 kap. 20 och 21 §§ strafflagen. I de två förstnämnda samt sistnämnda lagrummet angifvas brottens karaktär af att icke vara uppsåtliga genom uttrycket: »den, som ouppsåtligen, genom vårdslöshet, oförsiktighet eller försummelse, är vållande». Kan nu icke det i 19 kap. 22 § strafflagen, enligt dess af Kungl. Maj:t föreslagna lydelse, angifna förfarande hänföras till vållande, hvarom nu sagts, då är det uppenbart fråga om att förändra de subjektiva grunderna för straffbarhet. Ett dylikt syfte ligger ej i lagförslaget, såvidt vi kunna finna. Det synes oss därför ur denna synpunkt riktigast att här använda samma formulering som i de af oss nyss angifna lagrummen. Visserligen blifver därigenom hvarje vållande, som haft den påföljd, hvarom i lagförslaget talas, straffbart, men detta är enligt vår mening fullt riktigt och i öfverensstämmelse med nu gällande lag; och det står sedermera öppet att vid bestämmandet af straffet i det särskilda fallet taga hänsyn till, huruvida vållandet varit mer eller mindre groft. Därigenom undviker man ock faran att möjligen nödgas med straff belägga en handling, som ej bort bestraffas. Svårigheterna att afgöra, om vållande föreligger eller ej, synas icke heller böra blifva större än nu; och vi vilja i detta sammanhang erinra om Kungl. Maj:ts utslag den 8 februari 1901, hvarigenom en disponent, som ansågs genom underlåtenhet att uppsätta ett skyddsräcke vid en ångpumpmaskin hafva varit medverkande till en arbetares död, förty dömts jämlikt 14 kap. 9 § strafflagen att böta.

Enligt det föreslagna stadgandet erfordras vidare, att fara uppstått för människors lif eller hälsa eller för grof skada å egendom. I 19 kap. 20 § strafflagen, som jämväl afser förhållandena mellan enskilde och där intet allmänt intresse är i fråga, är en afsevärd straffökning stadgad för det fall, att af den straffbara skadegörelsen, som dock kan vara huru ringa som helst, kommit *synnerlig* fara för någons lif eller hälsa, vare sig denna påföljd bort kunna förutses eller icke. Det synes oss då vara att gå för långt att i förevarande fall, där själfva aftalets brytande ej är belagdt med straff, låta straffbarheten inträda, så snart den ringaste fara uppstått. Å andra sidan synes oss, att, under förutsättning, att faran varit synnerlig, förfarandet ej bör lämnas ostraffadt, fastän aftalets brytande ej i sig är straffbart, så mycket mindre som det alltid utöfver farans inträffande erfordras, att man bort kunna inse den, en fordran, som jämväl ligger i uttrycket: »den, som ouppsåtligen, genom vårdslöshet, oförsiktighet eller försummelse, är vållande».

I sista punkten af den föreslagna paragrafen är en strängare straffskala bestämd för det fall, att af gärningen kommit skada å person eller grof skada å egendom. Har någon af gärningen fått död eller svårare kroppsskada eller mindre lyte eller kroppsfel eller lindrigare sjukdom, torde i vissa fall stadgandena i 14 kap. 9 och 17 §§ strafflagen jämväl blifva tillämpliga. I öfrigt synes det oss ej nödigt att bestämma en strängare straffskala för det fall, att af gärningen kommit endast sådan skada, som omnämnes i 14 kap. 12 och 13 §§ strafflagen, då vållande till skada, som omnämnes i det förra lagrummet, endast straffas med böter, högst 50 kr., och vållande till ringare eller ingen skada ej alls bestraffas.

Ehuru tiden för granskningen af Kungl. Maj:ts förslag varit kort, hafva vi dock sökt uppgöra ett på nu utvecklade grunder byggdt förslag till lydelse af 19 kap. 22 § strafflagen.

Vi våga sålunda hemställa, att Riksdagen, med afslag å Kungl. Maj:ts proposition n:o 98, i hvad den rör lydelsen af 19 kap. 22 § strafflagen, måtte för sin del besluta, att samma lagrum skall erhålla följande lydelse: »Den, som ouppsåtligen, genom vårdslöshet, oförsiktighet eller försummelse, är vållande därtill, att synnerlig fara uppstått för någons lif eller hälsa eller för grof skada å egendom, dömes till böter. Fick någon af gärningen död eller svår kroppsskada eller kom af gärningen grof skada å egendom, dömes till böter eller fängelse i högst sex månader.»

Herr Trana har i sin ofvan berörda motion anfört följande:

»Kungl. Maj:ts nådiga proposition, n:o 98, med förslag till lag om ändring i 19 kap. strafflagen, lider af den ensidigheten, att förslaget afser den, som åtagit sig att arbeta åt annan, men däremot icke den, åt hvilken annan åtagit sig att arbeta. Då emellertid rättskänslan synes mig kräfva, att såväl arbetsgifvare som arbetstagare drabbas af enahanda ansvar för enahanda förseelse, föranlåtes jag härmed hemställa, att Riksdagen måtte för sin del, med afslag å den kungl. propositionen om förändrad lydelse af 19 kap. 22 § strafflagen, besluta, att nämnda § skall lyda sålunda:

»Har någon, som åtagit sig *eller gifvit arbete* åt annan, före utgången af den tid, hvarunder aftalet skolat gälla, utan laga skäl *inställt* arbetet under sådana förhållanden, att af hans förfarande, antingen ensamt för sig eller i förening med andras, uppstått fara för människors

lif eller hälsa eller för grof skada å *annans* egendom, varde, där han bort kunna inse faran, dömd till böter. Kom af gärningen skada å person eller grof skada å egendom, dömes till böter eller fängelse i högst sex månader.»

Skulle lagutskottet finna en annan formulering af ifrågavarande lagrum i min motions syfte vara att föredraga framför den af mig föreslagna, anhåller jag att utskottet måtte föreslå sådan.»

I denna motions syfte har herr *M. J. Täcklind* instämt.

Vid föredragning i statsrådet den 26 mars 1904 anförde chefen för justitiedepartementet angående här förevarande fråga:

»I underdånig skrivelse den 18 juni 1902 hafva Stockholms stadsfullmäktige omförmält, hurusom nämnda år under den tid, då Riksdagens kamrar höllo sina öfverläggningar om den politiska rösträttens utsträckning, flere stadssamhällen och bland dem särskildt hufvudstaden fått bevittna omfattande arbetsnedläggelser, hvilka, syftande att utöfva tryck på Riksdagens beslut i ämnet, vållat i främsta rummet Stockholms samhälle stor fara och obehag af mångahanda slag. Stockholms gas-, elektricitets- och renhållningsarbetare, spårvagnsbetjante, droskkuskar, hyrkuskar m. fl. hade under tre dagar inställt allt arbete, därtill påverkade af personer, som förstätt att väl skydda sig för hvarje ansvar för det onda, de åstadkommit. Endast den omständighet, att arbetsinställelsen ej varade längre tid, hade man att tacka för, att dess följder ej blefvo så betänkliga, som kunnat befaras. Men redan dessa tre dagars tillstånd hade visat, att genom dylikt själfsvåldigt förfarande ett tätt bebyggt samhälle vore utsatt för äfventyret, att dess sjuka ej kunde vårdas så som sig borde, om de skulle kunna hafva utsikt att återställas till hälsan, att gator och allmänna platser ej blefve renhållna på ett sätt, som hänsynen till hygieniska regler fordrade, att ej heller renhållningen inom hus kunde vederbörligen hållas vid makt, något som ur hälsovårdssynpunkt vore synnerligen betänkligt, att det kunde blifva ytterst svårt att hämma uppkommande vådeld, att den nödiga rörelsen inom staden väsentligen hämmades, att detsamma kunde inträffa med tillförseln till och utförseln från staden, att vatten för det dagliga behofvet komme att tryta, att på grund af dessa och andra följder af arbetsinställelsen invånarne löpte faran af att sakna hvad till lifvets nödtröft hörde, m. m. dylikt.

Stadsfullmäktige hafva vidare erinrat, att den kommitté, som af Kungl. Maj:t tillsatts för att taga i öfvervägande bland annat frågan om införande af sådana särskilda bestämmelser, hvilka kunde finnas erforderliga till beredande af skydd åt arbetsaftal, i sitt den 19 oktober 1901 afgifna betänkande vid sidan af ett uppgjort förslag till lag om vissa arbetsaftal utarbetat ett särskildt förslag till lag angående ändring af 19 och 25 kap. strafflagen, enligt hvilket arbetsnedläggelse i vissa fall skulle straffas såsom brott. Stadsfullmäktige, som ansett goda skäl finnas för det antagande, att dessa strafflagsändringar skulle, om de upphöjdes till lag, göra åsyftad verkan, i synnerhet om lagändringarna komme att omfatta äfven de för den allmänna samfärdseln afsedda handteringar, för hvilkas utförande fordrades särskild koncession, såsom spårvagns-, åkare-, hyrkusk- och ångslupsrörelserna samt telefonen, hafva på grund häraf anhållit, att till Riksdagen måtte aflåtas särskild proposition om antagande i hufvudsak af de förslag till ändringar i delar af 19 och 25 kap. strafflagen, som innehållas i oförmälda betänkande, jämte det tillägg i samma förslag, som kunde finnas vara påkallade af den senast vunna erfarenheten.»

Sedan departementschefen härefter redogjort för innehållet af det af nyssnämnda kommitté upprättade förslag till lag angående ändring af 19 och 25 kap. strafflagen äfvensom för kommitténs motivering till detta förslag, anförde han vidare:

»I likhet med kommittén finner jag det vara rättvist, att, om någon öfvergifver ett arbete, som han åtagit sig, utan laga skäl samt under sådana förhållanden att han bort kunna inse, att däraf kan uppstå fara för någons lif eller hälsa eller grof skada å egendom, detta handlingsätt stämplas såsom brottsligt.

Hvad angår det af kommittén framställda förslag att betrakta vissa arbetsaftal, vid hvilka arbetet är afsedt att komma ett allmänt intresse omedelbart till godo, såsom aftal om offentlig tjänsteställning och i enlighet härmed behandla aftalets brytande såsom tjänsteförseelse, synes mig ej heller häremot något vara att invända. Denna tankegång har redan i särskildt fall vunnit tillämpning i gällande strafflag, i det att vissa enskilda vattenbyggnaders eller järnvägsanläggningars personal kan enligt 25 kap. 15 § strafflagen, genom öfvergifvande af densamma åliggande arbete under de i nämnda lagrum angifna omständigheter, ådraga sig straff.

Onekligt är också, att då enligt den mening, från hvilken kommittén synes hafva utgått och som vunnit stöd i lagtillämpningen, 25 kap. strafflagen afser ej blott ämbets- och tjänstemän i egentlig mening

utan ock s. k. betjante, anställde i statens tjänst, samt sålunda t. ex. den lägre personalen vid statens järnvägar genom godtyckligt inställande af dem åliggande arbete gör sig skyldig till straff, konsekvensen synes kräfva, att jämväl personalen vid sådana enskilda vattenbyggnader eller järnvägsanläggningar, om hvilka i 25 kap. 22 § 2 mom. är fråga, genom liknande handlingssätt ådraga sig kriminellt ansvar. Goda skäl torde också tala för att tillämpa samma åskådning i fråga om personalen vid kommunala företag, hvilkas verksamhet är af särskildt ingripande betydelse för allmänheten. Det lär ej kunna förnekas, att de vådor, som af Stockholms stadsfullmäktige framhållits såsom beräkneliga följder af allmän arbetsinställelse vid dylika företag, äro så påfallande, att man ej kan underlåta att söka, i den mån det är möjligt, förekomma deras inträdande.

Kommitténs förslag i denna del står icke i något närmare samband med de öfriga lagförslag, som i samma kommittébetänkande framlagts. Något hinder i detta hänseende finnes alltså icke mot att tillmötesgå Stockholms stadsfullmäktiges hemställan att göra ifrågasvarande förslag till ändring i strafflagen till föremål för särskild proposition. Allenast en ringare jämkning i den förslagna 22 § af 19 kap. torde för sådant fall vara erforderlig. Beträffande det föreslagna nya stadsgandet i 25 kap. hafva stadsfullmäktige såsom jag här ofvan meddelat ifrågasatt ändringar, som skulle innebära en ytterligare utsträckning af begreppet tjänsteförbrytelse. Jag anser dock ej rådligt att härutinnan gå längre än kommittén enhälligt föreslagit.»

Med hänsyn till hvad departementschefen anfört, syntes honom den af Stockholms stadsfullmäktige gjorda framställning förtjäna beaktande, och borde kommitténs förslag till lag om ändring i 19 och 25 kapitlen strafflagen med den jämkning, som af det ofvan anförda syntes erforderlig, tillstyrkas.

Det sålunda jämkade förslaget remitterades till högsta domstolen och blef med anledning af vissa där framställda anmärkningar emot detsamma föremål för omarbetning, hvarigenom det erhöll det i propositionen gifna innehåll.

Såsom framgår, af det sätt, hvarpå här föreliggande proposition tillkommit, synes, att den närmast leder sitt upphof från de utvecklingsformer, det moderna ekonomiska lifvet i striden mellan kapital och

arbete i våra dagar antagit. Där denna strid i större omfattning utföres, är vapnet å arbetarnes sida strejken, å arbetsgifvarnes lockout'en. För den moderna sociala uppfattningen framstå dessa stridsmedel ingalunda såsom något förkastligt; såsom medel betraktade rättfärdigas de i allmänhet af de intressen, till hvilkas skydd de användas. De få dock ej ske på bekostnad af aftalets helgd, och om de begagnas på ett sätt, som för den enskildes integritet och egendom är kränkande, synes det utskottet, att statsmakten är befogad att med sin straffande verksamhet inskrida. Och härvid torde detsamma böra gälla, där ett blott enstaka aftalsbrott föreligger.

Det har invändts, att det skulle möta afsevärda betänkligheter att införa en lagstiftning, som med straffskydd värnade det privaträttsliga arbetsaftalet, låt vara endast vid särskilda undantagsfall, då icke samtidigt infördes eller redan förefunnes en lagstiftning, som reglerade berörda aftal. Och från denna synpunkt har det mot här förevarande lagstiftning i princip anförts, att, då den lösryckts ur det samband, hvori den i ofvannämnda grundläggande kommittéförlag stode till föreslagen lagstiftning om arbetsaftalet, den icke skulle vara befogad. Först då närmare bestämmelser i lag förefunnes om uppsägningstid och dylikt, kunde en lagstiftning om straff i vissa fall för aftalsbrott vara berättigad och möjlig att genomföra. Och i samband härmed har det från annat håll framhållits särskildt angående den beträffande 25 kap. strafflagen föreslagna lagstiftningen, hurusom de bestämmelser, som numera särskildt vid der omförmälda företag stipulerades för att förhindra ett obehörigt brytande af arbetsaftalet, skulle vara af den för arbetaren svåra art, att den ekonomiska förlust, han skulle lida genom ett sådant brytande, för honom skulle vara tillräcklig anledning att afhålla sig därifrån eller innebära en fullt effektivt verkande påföljd, i händelse verkligen sådant brytande förekomme.

Ingendera af dessa invändningar har på utskottet verkat öfvertygande. Hvad angår den förstnämnda har, åtminstone inom stora delar af näringslivet, ett arbetsaftal med noggranna stipulationer utvecklat sig, och någon större svårighet att bestämma, när ett aftalsbrott föreligger, torde icke heller i andra fall förefinnas. Och beträffande den senare anmärkningen vill utskottet framhålla, hurusom den därvid berörda ekonomiska förlusten ingalunda till sin effektivitet är att jämställa med ett offentligt straff.

Då utskottet efter dessa allmännare yttranden går att närmare uttala sig om den här föreliggande lagstiftningen och därvid till en början om den i 19 kap. strafflagen föreslagna, har utskottet beträffande

denna icke kunnat finna, att densamma, sådan Kungl. Maj:t föreslagit den, är tillfredsställande. Det kan icke förnekas, att då det föreslagna stadgandet i 19 kap. 22 § belägger blott den *ene* kontrahentens, *arbetarens*, brytande af arbetsaftalet med straff, detsamma skulle kunna uppfattas såsom en orättvisa. Äfven om få fall af aftalsbrott från arbetsgifvarnes sida skulle inträffa af den art, som för arbetaren här är straffbar, är likväl icke en sådan möjlighet utesluten, och redan denna blotta möjlighet medför i utskottets tanke med nödvändighet, att härutinnan arbetsgifvare och arbetare skola vara likställda. Med hänsyn härtill synes den i herr Tranas motion uttalade uppfattning vara att beakta, och har utskottet skänkt densamma sitt tillstyrkande med en i utskottets tanke lämpligare formulering i lagtexten.

Jämväl i ett annat afseende har utskottet ansett en förändring böra vidtagas i det i propositionen föreslagna stadgande i 19 kap. 22 §. Detta gör ifrågakvarande aftalsbrott straffbart, där det skett under sådana förhållanden, att af den brytandes förfarande, antingen ensamt för sig eller i förening med andras, uppstått *fara* för människors lif eller hälsa eller för grof skada å egendom, där den brytande samtidigt bort kunna inse faran, och upptager först såsom en kvalificerande omständighet vid detta brott det fall, då af gärningen kom skada å person eller grof skada å egendom. Såsom redan en ledamot af högsta domstolen vid förslaget granskning framhållit, är *vållande* till fara, hvilket i de flesta fall utgör ett ofullbordadt stadium af vårdslöst förfarande, motsvarande hvad som vid uppsåtligt handlande benämnes försök, endast i vissa undantagsfall belagdt med straff. Hit kan hänföras ouppsåtligt orsakande af allmänfarlig förgiftning, därför ansvar finnes stadgadt dels i 14 kapitlet 20 §, dels ock i 19 kapitlet 19 §, äfvensom vållande därtill, att fara uppstått för begagnande af kanal- eller slussverk eller annan sådan vattenbyggnad eller af järnvägsanläggning, och vållande, hvarigenom fara uppkommit för människor eller egendom af elektrisk ledning för belysning, för uppvärmning eller för öfverföring af drifkraft eller af telegraf eller telefoninrättning, allt under förutsättning att dessa anläggningar eller inrättningar tillhöra staten eller enligt särskilda förordnanden åtnjuta lika skydd som statens, för hvilka fall straffbestämmelser meddelas i 19 kapitlet 21 §. Det torde enligt utskottets förmenande icke stå i god öfverenstämmelse med grunderna i vår strafflag att, såsom föreslagits, belägga ett vållande till blott fara i här förevarande fall med straff. Först då den aftalsbrytande bort kunna inse den med aftalsbrottet för människors lif eller hälsa eller för grof skada å

egendom förbundna faran och af gärningen kommit skada å person eller grof skada å egendom, bör enligt utskottets uppfattning straff inträda. Med ett sådant stadgande ernås ock det skydd, utskottet i förevarande fall anser behöfligt och lämpligt för att förhindra olyckor, som i verkligheten skada arbetarnes intressen ej mindre än arbetsgifvarnes.

I här förevarande afseende hafva herrar Brock och Bökelund föreslagit, att den, som genom vårdslöshet, oförsiktighet eller försummelse är vållande därtill, att synnerlig fara uppstått för någons lif eller hälsa eller för grof skada å egendom, skulle bestraffas, och såsom kvalificerande omständighet upptagit det fall, att af gärningen kommit död eller svår kroppsskada eller grof skada å egendom. Förutom den invändning beträffande den första delen, då blott fara uppstått, som, enligt hvad ofvan anförts, låter sig göra och äfven här kan anses tillämplig, saknar detta förslag den hufvudsakliga grund, som här är före, nämligen ett visst slags brytande af ingånget arbetsaftal.

Hvad därefter angår den i 25 kap. strafflagen af Kungl. Maj:t föreslagna lagstiftning har utskottet icke funnit någon hufvudsaklig erinran däremot. Med den utveckling, ifrågavarande inrättningar numera erhållit, och med den betydelse, de för det moderna samhället äga, synes det vara fullt på sin plats och klart för enhvar, som däri tager anställning, att han också måste lida den inskränkning i den personliga handlingsfriheten, som af den föreslagna lagstiftningen kan blifva en följd. Utskottet har endast funnit lindringar böra ske i tvenne af de i 25 kap. 15 § 2 st. föreslagna straffsatser.

Med stöd af hvad sålunda anförts hemställer utskottet,

att Riksdagen, under förklarande, att propositionen icke kunnat i oförändradt skick bifallas, ville, med afslag å herrar Brocks och Bökelunds motion, i anledning af propositionen och herr Tranas motion för sin del antaga följande

Lag

om ändring i 19 och 25 kap. strafflagen.

Häri genom förordnas, att nedannämnda delar af 19 och 25 kap. strafflagen skola erhålla följande lydelse:

Bih. till Riksd. Prot. 1905. 7 Saml. 60 Häft.

*Kungl Maj:ts förslag:**Utskottets förslag:***19 kap.****19 kap.****22 §.****22 §.**

Har någon, som åtagit sig att arbeta åt annan, före utgången af den tid, hvarunder aftalet skolat gälla, utan laga skäl öfvergifvit arbetet under sådana förhållanden, att af hans förfarande, antingen ensamt för sig eller i förening med andras, uppstått fara för människors lif eller hälsa eller för grof skada å egendom, varde, där han bort kunna inse faran, dömd till böter. Kom af gärningen skada å person eller grof skada å egendom, dömes till böter eller fängelse i högst sex månader.

Har utan laga skäl, före utgången af den tid, hvarunder arbetsaftal skolat gälla, arbetsgifvare afskedat arbetare eller arbetare öfvergifvit arbetet under sådana förhållanden, att af hans förfarande, antingen ensamt för sig eller i förening med andras, uppstått fara för människors lif eller hälsa eller för grof skada å egendom, varde, där han bort kunna inse faran och af gärningen kommit skada å person eller grof skada å egendom, dömd till böter eller fängelse i högst sex månader.

23 §.

Den, som gjort sig förfallen till straff efter 1, 2, 4, 7, 8 eller 10 §, 17 § 1 mom. eller 18 § skall ock dömas medborgerligt förtroende förlustig. Lag samma vare, om någon efter 3 eller 6 § gjort sig skyldig till dödsstraff eller till straffarbete i minst sex månader eller efter 5 eller 9 § till straffarbete i minst sex månader.

25 kap.**25 kap.****15 §.****15 §.**

Underlåter eller försummar ämbetsman vid statens kanal- eller slussverk eller annan sådan vattenbyggnad eller järnvägsanläggning hvad honom, till förekommande af olyckshändelse, åligger att iakttaga, så att skada lätteligen ske kan;

Underlåter eller försummar ämbetsman vid statens kanal- eller slussverk eller annan sådan vattenbyggnad eller järnvägsanläggning hvad honom, till förekommande af olyckshändelse, åligger att iakttaga, så att skada lätteligen ske kan;

Kungl. Maj:ts förslog:

varde afsatt och dessutom dömd, om skada sker, till straffarbete i högst två år eller fängelse, men, i annat fall, till fängelse i högst sex månader eller böter. Var vållandet groft; må han ej vidare i dylik befattning nyttjas. Sker sådan underlåtenhet eller försummelse uppsåtligen; då skall, utom afsättning, straff efter 19 kap. 11 § den brottslige ådömas, och varde han tillika förklarad ovärdig att i rikets tjänst vidare nyttjas.

Har ämbetsman vid vattenbyggnad eller järnvägsanläggning, som nyss är sagd, utan förfall afhållit sig från tjänstgöring och är ej brottet af sådan beskaffenhet, som i 1 mom. nämnd är, varde afsatt och dessutom dömd till böter; var det af förhastande, som ämbetsmannen sig förgick, då må till böter eller mistning af ämbetet på viss tid dömas. Kom af sådan underlåtenhet skada å person eller grof skada å egendom eller hinder eller afbrott i inrättningens eller verkets drift, dömes den brottslige till afsättning och fängelse i högst sex månader; varde ock, om brottet det förtjänar, förklarad ovärdig att i rikets tjänst vidare nyttjas.

Har ämbetsman vid statens gas-, elektricitets-, vattenlednings- eller renhållningsverk eller brandkår utan förfall afhållit sig från tjänstgöring, vare lag som i 2 mom. sägs.

Utskottets förslag:

varde afsatt och dessutom dömd, om skada sker, till straffarbete i högst två år eller fängelse, men, i annat fall, till fängelse i högst sex månader eller böter. Var vållandet groft; må han ej vidare i dylik befattning nyttjas. Sker sådan underlåtenhet eller försummelse uppsåtligen; då skall, utom afsättning, straff efter 19 kap. 11 § den brottslige ådömas, och varde han tillika förklarad ovärdig att i rikets tjänst vidare nyttjas.

Har ämbetsman vid vattenbyggnad eller järnvägsanläggning, som nyss är sagd, utan förfall afhållit sig från tjänstgöring och är ej brottet af sådan beskaffenhet, som i 1 mom. nämnd är, varde afsatt och dessutom dömd till böter; var det af förhastande, som ämbetsmannen sig förgick, *eller äro omständigheterna eljest synnerligen mildrande*, då må till böter eller mistning af ämbetet på viss tid dömas. Kom af sådan underlåtenhet skada å person eller grof skada å egendom eller hinder eller afbrott i inrättningens eller verkets drift, dömes den brottslige till afsättning och böter eller fängelse i högst sex månader; varde ock, om brottet det förtjänar, förklarad ovärdig att i rikets tjänst vidare nyttjas.

Har ämbetsman vid statens gas-, elektricitets-, vattenlednings- eller renhållningsverk eller brandkår utan förfall afhållit sig från tjänstgöring, vare lag som i 2 mom. sägs.

22 §.

Hvad om statens ämbetsmän här stadgadt är, gälle ock om dem, som äro satte att förvalta städers, menigheters eller allmänna af Konungen stadfästade kassors, verks eller andra inrättningars eller stiftelsers angelägenheter, om de tjänstemän, som under ämbets- eller förvaltningsmyndigheterna lyda, och om andre, som förordnade äro att ämbete eller tjänsteärende förrätta.

Skall, till följd af Konungens förordnande, hvad i 19 kap. 11 och 12 §§ om statens kanal- eller slussverk eller annan sådan vattenbyggnad eller järnvägsanläggning stadgadt är, tillämpas å dylik inrättning, som af enskilda personer, menigheter eller bolag gjord är; varde ock därvid anställd person för brott af sådan beskaffenhet, som i 15 § 1 eller 2 mom. nämnd är, straffad efter de i samma mom. stadgade grunder; och må, där brottet är sådant, som i 15 § 1 mom. är nämndt, den brottslige eller felaktige, om brottet uppsåtligen skett eller skada genom groft vållande timat, ej sedermera kunna i dylik allmän befattning nyttjas.

Har person, som är anställd vid stads, annan kommuns eller municipalsamhälles gas-, elektricitets-, vattenlednings- eller renhållningsverk eller fasta brandkår, begått brott, som i 15 § 3 mom. sägs, varde straffad efter de i 2 mom. af samma § stadgade grunder.

Stockholm den 9 maj 1905.

På lagutskottets vägnar:

ERNST TRYGGER.

Reservationer

af herrar *Zetterstrand, F. Andersson, Lindhagen, Wiklund, Segerdahl* och *Jansson*, hvilka hemställt,

att Kungl. Maj:ts proposition och de i anledning däraf väckta motionerna icke måtte af Riksdagen bifallas.

Såsom skäl härför har särskildt anförts af herr *Zetterstrand*:

»Förevarande proposition afser att fylla luckor, som onekligen torde förefinnas i vår strafflagstiftning, men det oakadt vill det synas, som om de föreslagna lagändringarne icke nu borde bifallas af skäl, som här nedan skola i korthet angifvas:

1:o) Innan man beslutar sig för att medelst straff förebygga de mer eller mindre allmänfarliga *verkningarne af arbetsinställelser*, borde man väl känna sig uppfordrad att på lagstiftningens väg söka förebygga *själfoa arbetsinställelserna*. Riksdagen omnämnde också i sin till Kungl. Maj:t aflåtna skrivelse om lagbestämmelser till skydd för det fria arbetsaftalet bland de åtgärder, hvilka ifrågasatts, såsom förtjänta att komma under öfvervägande, inrättande af skiljenämnder för slitande af tvister mellan arbetsgifvare och arbetare. Då emellertid Riksdagen icke funnit sig kunna biträda det utaf Kungl. Maj:t år 1903 framlagda förslaget till lag om förliknings- och skiljedom, lärer tidpunkten ännu icke vara inne att tillgripa de ytterligare medel, som kunna lända till skydd för arbetsaftalet.

2:o) Den i propositionen omförmälda kommitté, hvilken utarbetat dels förslag till lag om tjänsteaftal mellan husbönder och tjänare, dels förslag till lag om vissa arbetsaftal och dels förslag till ändring af vissa delar af 19 och 25 kap. strafflagen, har uti allmänna motiveeringen till den generella aftalslagen yttrat, att *strafflagstiftningen fordrade en fast hållpunkt*, hvilken erbjöde sig i den kontraktsevenliga förpliktelsen, har vidare ansett det icke kunna vara föremål för tvekan, att en ny lagstiftning i ämnet i likhet med nu gällande rätt bör hvilas på skadeståndsskyldigheten i vanlig mening såsom det, så att säga, fundamentala skyddsmedlet, samt har bland annat å sidorna 59—61 anført följande:

»Under det kommittén tagit i öfvervägande, hvilka särskilda åtgärder till skydd för arbetsaftal böra införlifvas med vår rätt, har kommittén kommit till den bestämda uppfattningen, att ett dylikt införlifvande icke kan eller bör ega rum utan i samband med revision och fullständigande af den svenska lagstiftningen angående arbetsaftal öfverhufvudtaget. Nyttan af skyddsbestämmelser skall blifva ringa eller ingen, om icke rättsförhållandet mellan arbetsgifvare och arbetare genom lagstiftning göres till föremål för en reglering, som gifver detsamma nödig fasthet och styrka. Hvarje aftal eger för visso sitt förnämsta stöd uti de aftalandes fulla och klara insikt om gränserna för hvars och ens rätt på grund af aftalet. Såsom förhållandena utvecklats sig i vårt land, lämna de i detta hänseende mycket öfrigt att önska. Arbetsaftalen komma oftast till utan verkligt samförstånd mellan kontrahenterna rörande de viktigaste aftalsvillkoren. Att vid sådant förhållande olika uppfattning om rättigheter och skyldigheter och häraf föranledda rättstvister ofta icke kunna undvikas, ligger i öppen dag. Lagstiftningen på förevarande område är icke heller sådan, att den träder supplerande emellan i de fall, der kontrahenterna själfva försummat att bringa klarhet i sitt förhållande till hvarandra. För det vanliga civilrättsliga arbetsaftalet finnes egentligen ingen lagstiftning alls. Medan i 1734 års lags handelsbalk ett särskildt kapitel egnats åt saklegan, iakttagas den tystnad angående det viktiga aftal, som kallas arbetslega, i den mån icke detta aftal är identiskt med tjänstehjonsaftal. Detta förhållande kan dock hafva sin naturliga förklaringsgrund däri, att vid tiden för nämnda lags tillkomst tjänstehjonslegan var, om också icke den enda, så dock den afgjordt viktigaste formen för aftal om kroppsarbete. *Äldre lagberedningen* föreslog vidlyftiga bestämmelser om tjänstehjonslega men hade för andra egentliga arbetsaftal endast följande ord: »Betingar man någon till arbete, utan att honom till tjänstehjon lega, därom lände det aftal till efterrättelse, som vid sådant beting gjordt är. Underlåter man å någondera sidan att det uppfylla, gälde skadestånd.» Arbetsaftalet mellan egentliga yrkesidkare och dessas arbetare är visserligen något bättre tillgodosedt. I *Förordningen angående utvidgad näringsfrihet den 18 juni 1864* äro sålunda åtskilliga lagrum, sammanfattade under rubriken »Om handelsbetjante och arbetare i fabrik, handverk eller annan handtering», ägnade åt rättsförhållandet mellan arbetsgifvare och arbetare. Men denna lagstiftning lider af vissa brister. Sålunda kan det först och främst anmärkas, att förordningen föreskrifver skriftligt kontrakt med vittnen såsom form för aftalets ingående (15 §). Och det synes, som om detta är ett nödvändigt villkor för att arbetsaftalet öfver-

hufvud skall blifva att bedöma enligt sagda förordning. Det är emellertid en känd sak, att de fall, då skriftligt aftal upprättas, äro sällsynta undantag. Följden häraf har blifvit den, att flertalet af de arbetsaftal, som ingås, i själfva verket saknar stödet af ifrågavarande lagstiftning. Mera betänkligt är dock, att på många håll den meningen synes hafva vunnit insteg, att, om arbetsaftalet ingåtts utan iakttagande af formföreskriften uti berörda förordning, aftalet icke har verkligt bindande karaktär och följaktligen icke behöfver hållas längre än en hvar af de aftalande vill. Denna mening är naturligtvis felaktig. Men den utgör dock ett påtagligt bevis för den oklarhet, som råder beträffande den frågan, när ett arbetsaftal är att anse såsom i *behörig ordning* ingånget. Förrän denna oklarhet blifvit undanröjd, tjäna särskilda bestämmelser till skydd för arbetsaftalet tydligen icke mycket till. Verkliga aftalsbrott skola fortfarande äga rum, allt under det den aftalsbrytande är i den tro, att han icke varit lagligen bunden. Det torde häraf vara klart, att uppställandet af bestämda regler för ingående af bindande arbetsaftal är en af de viktigaste uppgifterna för lagstiftningen på förevarande område. I detta hänseende torde det icke vara ur vägen, att vid lagstiftningsarbetet särskild uppmärksamhet egnas åt utredning angående den rättsliga verkan, som skall tillkomma arbetsordningar, reglementen o. d. Det är nämligen nu mången gång mer än tvifvelaktigt, om och i hvad mån dylika af arbetsgifvarne utfärdade arbetsordningar etc. äro för arbetarne bindande.

En annan sida af rättsförhållandet, som behöfver ordnas genom lag, om skyddsbestämmelserna skola blifva rätt verksamma, är tiden för arbetsaftalens bestånd. Nu gällande lag bestämmer intet för det fall, att de aftalande underlåtit att uttryckligen träffa öfverenskommelse i denna punkt. Här föreligger, enligt kommitténs förmenande, en lucka, som nödvändigt behöfver fyllas.

För att i det särskilda fallet kunna afgöra, huruvida ett arbetsaftal verkligen brutits och således de därför bestämda påföljderna skola inträda, är det icke nog att konstatera, att tiden för aftalens bestånd ännu icke utgått. Det måste äfven utredas, huruvida icke ett handlingssätt, som vid första påseendet uppfyller alla betingelser för kontraktsbrott, i själfva verket innebär endast utöfning af en naturlig rätt att i förtid häfva aftalet. Det lär nämligen icke kunna bestridas, att äfven utan stöd i skrifven lag den ene kontrahenten kan uti den andres uppförande eller sätt att fullgöra aftalet ega ett giltigt skäl att å sin sida frånträda detsamma. Men ett önskemål måste det dock vara, att kontrahenterna i detta hänseende hafva tydlig lag att lita till. Om

denna så noga som möjligt fastställer villkoren för hvars och ens rätt att af särskilda orsaker häfva aftalet, vinnes den fördelen, å ena sidan, att kontrahenterna icke till följd af tvifvelsmål om rättigheten att häfva aftalet behöfva fortsätta ett förhållande, som kanske blifvit olidligt, och, å andra sidan, att arbetsgifvaren eller arbetaren icke obetänksamt häfver aftalet på en grund, som synes honom fullt tillräckligt men sedermera befinnes icke vara af beskaffenhet att kunna befria honom från påföljderna af kontraktsbrott.

Af det redan anförda torde framgå, att man vid ett lagstiftningsarbete, hvars syfte är att åvägabringa bestämmelser till skydd för i behörig ordning ingångna arbetsaftal, icke lär kunna undgå att komma in på en behandling af ämnen, som, så att säga, utgöra grundvalen för tillämpning af själfva skyddsbestämmelserna. Då nu detta är förhållandet, har det synts kommittén synnerligen lämpligt att taga steget fullt ut och föreslå fullständig reglering uti en ny lag af rättsförhållandet mellan arbetsgifvare och arbetare».

Af hvad kommittén sålunda anført torde framgå, huru *vanskligt det skulle vara att antaga speciella strafflagsbestämmelser rörande aftalsbrott, innan ännu de grundläggande bestämmelserna rörande aftal blifvit antagna.*

Mot detta har i propositionen erinrats, att kommitténs förslag uti nu ifrågavarande delar icke står i något närmare samband med de öfriga lagförslag, som i kommittébetänkandet framlagts; men då bland förutsättningarna för brotten ingå, att de föröfvats af dem, som åtagit sig att arbeta åt annan eller är anställd vid vissa verk och inrättningar, att de föröfvats innan aftalstidens utgång, samt att arbetsnedläggelsen skett utan laga skäl, lär det vara uppenbart att för tillämpning af straffbestämmelserna fordras ett tillfredställande nu icke förefintligt underlag af civila bestämmelser uti ifrågavarande hänseenden.

3:o) Då de nu ifrågasatta lagändringarna icke framkommit i samband med någon generell aftalslag och väl sålunda få betraktas såsom i hufvudsak riktade mot allmänfarliga åtgärder såsom sådana, vill det synas mig, som om, hvad angår 19 kap. 22 § strafflagen, dylika åtgärder borde bestraffas, ehvad de föröfvades af arbetstagare, arbetsgifvare eller annan person. Därutinnan delar jag sålunda den uppfattning, som vunnit sitt uttryck i herrar Brocks och Bökelunds motion n:o 291. Men som inom utskottet åtskilliga anmärkingar gjorts mot den af bemälda motionärer föreslagna lagtext, samt tiden ej medgifvit en närmare granskning af densamma, finner jag mig förhindrad att förorda den till antagande.

4:o) Utöfver de anmärkniagar mot ändringsförslagen rörande 25 kap. strafflagen, hvilka innefattas i det ofvan anförda, vill jag ytterligare påpeka, att bästa skyddet mot här afsedda aftalsbrotten nog är att söka i det af kommittén förordade systemet med löneafdrag och fixa skadestånd, att vidare de personer, som på grund af anställningar utaf ifrågavarande slag kunna komma under visst slag af ämbetsmannansvar, också böra genom laga bestämmelser tillförsäkras en i viss mån säkrare ekonomisk ställning, samt slutligen att de i propositionen föreslagna straffbestämmelserna i detta kapitel äro vida strängare än de som af kommittén förordats.

5:o) Slutligen lärer väl ingen bestrida, att den nuvarande tidpunkten, då en sådan mängd ärenden af den största omfattning och betydelse taga Riksdagens hela tid och uppmärksamhet i anspråk, icke väl ägnar sig för behandling af en så grannliga och svårlöst fråga som den nu föreliggande, hvilken är af beskaffenhet att behöfva skärskådas från flera olika synpunkter och hvars lösning utan alltför stor olägenhet lärer kunna tillsvidare anstå.»

af herr Lindhagen:

»Den föreliggande stora frågan kan ej bedömas blott efter stämningarne för dagen. Man kan ej finna sig till rätta i densamma utan en objektiv och lidelsefri undersökning af ämnet ur historiska och allmänt mänskliga synpunkter. För ett sådant inträngande i samhällsutvecklingens lagar kräfves dock lugn och tid för öfvervägande. En kort reservationstid midt under ett onaturligt forceradt riksdagsarbete har åtminstone för mig varit alldeles otillräcklig för ett genomfördt försök till lösning af en så svår uppgift. Jag nödgas därför tyvärr inskränka mig till att framlägga endast några konturer af en framställning.

Det borgerliga samhället är obestriddigen ännu en mycket ofullkomlig institution. Det behöfver och skall äfven utveckla sig till allt större fullkomning genom förverkligandet af rättvisans och broderskapets idéer. Men å andra sidan är det oundgängligt för hvarje samhälle, om det öfverhufvud taget skall bestå såsom sådant, att äga en rättsordning, som måste upprätthållas, så länge en annan och bättre ej kunnat genomföras.

Angreppen mot en bestående rättsordning hafva i alla tider varit af hufvudsakligen två vidt skilda slag. Till det ena äro att hänföra nidingsdåd och liknande gerningar, som hafva illvilja, skadebegär, ohederliga afsikter och dylikt till bevekelsegrund. Till skydd mot sådana an-

grepp tjäna de borgerliga strafflagarne. Om man undantager vissa anarkistiska lärosatser, torde icke finnas mer än en mening om, att ett ingripande medelst straffhot mot ifrågavarande angrepp är åtminstone under nuvarande samhällsförhållanden oundgängligt och befogadt.

Men det har i alla tider gifvits äfven andra angrepp mot en bestående samhällsordning, hvilka rikta sig mot dess brister. I förgrunden framträder här alltid de undertryckta eller rättslösa samhällsmedlemmarnes ständiga kamp mot dem, som kommit i besittning af samhällets maktmedel och ekonomiska tillgångar, eller rättare sagdt mot de förhållanden, som föranledt olikheterna. Enligt sakens natur böra dessa strider helst afvecklas genom en fredlig devolution, och den stora uppgiften förblifver alltid den att söka leda in frågan på denna väg. Allt för ofta pläga dock de härskande klassernas omedgörliga benägenhet att likställa sina tillgodosedda intressen med själfva samhället eller de stridande klassernas hetsiga öfverilningar leda till, att man söker en lösning genom straffhot eller annat ännu större våld. Och hvilkendera parten då vinner, straffas alltid de besegrade såsom illgärningsmän. Men inför historiens dom framstå de endast såsom olyckliga offer för olyckliga samfundsförhållanden.

Uti våra dagar är det särskildt arbetareklassens frigörelsekamp som försiggår. Denna utmärker sig till skillnad från föregående sociala strider däriigenom, att den ställer vida mera i utsikt en afveckling af striderna på fredligt sätt. De maktmedel, som af tidsförhållandena närmast anvisats arbetarne, äro nämligen politiskt inflytande genom den allmänna rösträtten, sammanslutning i föreningar samt ytterst strejk för att i särskilda fall tillvinna sig förbättring i sina lefnadsvilkor. En klok styrelse måste således låta leda sig af insikten därom, att det är ett samhällsintresse att i det längsta erkänna och respektera dessa arbetareklassens maktmedel. Och man bör också förstå, att denna klass alltid kommer att ställa sig ytterst ömtålig och misstänksam gent emot hvarje sådant ingripande i deras förhållanden, bakom hvilket kan spåras ett principiellt underkännande af deras ideella sträfvanden eller ett stämplande af vissa oundgängliga uttryck för desamma såsom en vanhederlig under strafflagen fallande gärning.

Ur dessa synpunkter har man att bedöma det nu för Riksdagen framlagda strafflagsförslaget. Frågan gäller i främsta rummet, huruvida detsamma, enligt hvad förslagets anhängare göra gällande, endast bestraffar nidingsdåd och liknande gärningar eller om det, såsom opinionen inom arbetarkretsarne enstämmigt håller före, äfven syftar något åt det

andra hållet. För att komma till någon klarhet härom är det gagneligt att till en början erinra sig förslaget's upprinnelse.

Under lifligt intryck af den sociala oron och särskildt de ofta förekommande strejkerna aflät 1899 års riksdag en skrivelse, däri framhölls »såsom synnerligen angeläget att få till stånd en lagstiftning, som på ett mera verksamt sätt än den nuvarande skyddar det fria arbetsaftalet och så vidt möjligt förebygger de skadliga verkningarne af arbetsinställelser till trots af ingångna arbetsaftal.» En kommitté tillsattes i anledning häraf, och denna afgaf år 1901 bland annat förslag till lag om vissa arbetsaftal och i sammanhang därmed till vissa ändringar i 19 och 25 kap. strafflagen.

Härefter inträffade år 1902 den s. k. politiska storstrejk, som pågick under tre dagar i åtskilliga städer och särskildt i Stockholm. Stadsfullmäktige i hufvudstaden funno sig häraf föranledda att ingå till Kungl. Maj:t med hemställan om ett ingripande i anledning af hvad sålunda inträffat. Det framhölls att genom denna arbetsinställelse vållats stor fara och obehag för Stockholms samhälle. Visserligen hade man den omständigheten, att arbetsinställelsen ej varade längre tid, att tacka för, att dess följder ej blefvo så betänkliga, som kunnat befaras. Men dessa tre dagars tillstånd hade visat, att genom dylikt själfsvåldigt förfarande ett tätt bebyggt samhälle vore utsatt för äfventyr af olika slag. Fullmäktige yrkade därför, att de af kommittén uppgjorda strafflagsförslagen med erforderliga tillägg måtte upphöjas till lag. Och det är i uppgifvet ändamål att tillmötesgå denna framställning, som ifrågasvarande proposition nu framlagts för Riksdagen.

Ur stadsfullmäktiges förenämnda framställning framlyser till en början ej något som hälst erkännande af de synpunkter för arbetare-rörelsens bedömande, som ofvan framstälts och hvilka jag trott vara de riktiga. Och man misstager sig nog ej så mycket, om man tillika antager, att åtminstone en stor del af dem, som deltagit i beslutet, beledsagat detta, låt vara i bästa öfvertygelse, af den förhoppningen, att därur kunde framgå något, som på tvångets väg i sin mån stäckte arbetareorganisationernas farliga makt eller hejdade det stora samhälls-onda, som kallas strejker. Att den kungl. propositionen ej alldeles kan gå fri från enahanda erinringar, måste den finna sig i, då den endast återopat stadsfullmäktiges skäl och därpå grundade framställning samt därutöfver blott utvidgat kommitténs förslag och väsentligen skärpt straffen.

Att förslaget's förhistoria och allmänna motivering sålunda måste kasta en viss misstanke öfver detsamma, att möjligen vilja eller kunna

ensidigt leda in utvecklingen på en ur allmänna synpunkter oriktig väg, redan detta är ett förhållande, som undandraget förslaget en viktig grundval för dess berättigande.

Går man sedan till förslaget innehåll, så möter man äfven där, såvidt jag förstår, ett visst famlande mot obestämda syften utan något verkligt försök att fullt klargöra begreppen.

Sålunda synes den i 19 kap. 22 § förekommande bestämmelsen, hvarigenom framkallande af fara genom arbetsnedläggelse bestraffas, lämna rum för ett synnerligt subjektivt godtycke i tillämpningen. På detta sätt kunde i alla yrken arbetarnes äfven af utskottet erkända strejkrätt lätt trädas obehörigen för nära. Emellertid lära hitintills förekomna strejker icke alls eller åtminstone i obetydlig mån varit förenade med brytande af arbetsaftal. Under sådant förhållande skulle å andra sidan denna straffbestämmelse, som förutsätter att ett arbetsaftal brutits, blifva nästan verkningslös och faran af de allmänast förekommande arbetsnedläggelser af arbetare med tillfällig anställning förblifva ostraffad. Men sannolikt ställer förslaget i stället i utsikt, att med dess antagande en sträfvan skulle göra sig gällande från arbetsgifvarnes sida att få fastare arbetsaftal och därigenom med hjälp af den nya lagen ett större band på arbetarne. Förslagets ensidighet att endast gälla fara genom arbetsnedläggelse af arbetare har framhållits i väckta motioner.

Hvad angår de föreslagna tilläggen till 25 kapitlet i syfte att alldeles förekomma s. k. allmänfarliga strejker, så är det synnerligen vanskligt att nu fullt öfverskåda, hvarthän dessa bestämmelser kunna leda. Någon hållbar grund för att ovillkorligen begränsa bestämmelserna endast till de i förslaget uppräknade slag af verk och till dylika verk enbart i den händelse de tillhöra staten, kommun eller municipalsamhälle förefinnes naturligtvis icke. Stadsfullmäktige i Stockholm begärde ock lagens tillämpning på åtskilliga andra jämväl privata inrättningar. Med tiden skulle nog äfven detta föreslås och sedan ifrågasättas ytterligare utsträckningar såsom till bageriarbetare med flera yrkerarbetare. Det är klart att redan af denna anledning den ifrågasatta lagstiftningen ur arbetarnas synpunkt måste väcka stora betänkligheter. Det är uppenbarligen icke riktigt att, såsom synes vara förslagets grundtanke, äfven likställa en olägenhet med en fara samt därifrån leda sig till den slutsatsen, att strejker i den mån de vålla olägenheter för många äro att anse såsom allmänfarliga. Därmed underkänner man själfva strejkrätten. Arbetarne vid åtskilliga af de verk, som skulle falla under lagen, äro ock särskildt upptända af att ställas i en dylik undantagsställning till

skillnad från andra arbetare, med hvilka de anse sig mera jämnställda än med de egentliga tjänstemännen, hvilkas rättigheter de däremot fortfarande skulle få undvara. De anse sig vara mer än nog bundna af sina nuvarande förbindelser och förmäna sig ej hafva anledning att begå några handlingar, som rättvisligen bör göra dem hemfallna under strafflag. Alldeles obilligt anse de att med straff belägga hvarje arbetsinställelse äfven om den ej medfört någon olägenhet samt att skärpa straffet för äfven det minsta hinder eller afbrott i verkets drift.

Nu har visserligen ifrågasatts medifikationer särskildt i afseende å lydelsen af 19 kap. 22 §. Herr Trana har framlagt det riktiga, men sannolikt föga betydelsefulla förslaget att utsträcka lagrummets tilllämpning äfven till arbetsgifvare. Herrar Brock och Bökelund, som vilja gå ännu längre, hafva genom sin motion gjort ett viktigt inlägg till belysande af det kungl. förslagets ensidighet i denna del. Och utskottet har brutit udden af de flesta ehuru ej alla anmärkningarne mot förenämnda lagrum samt något mildrat straffen i 25 kap. Men alla dessa förslag bygga dock fortfarande i väsentliga delar på det kungl. förslagets grund samt underlåta att utreda frågan i hela dess vidd. De kunna därför ej med min uppfattning af ämnet tagas till utgångspunkt för ett nytt förslag, hvars definitiva formulering af Riksdagen för öfrigt möter stora vanskligheter.

Till hvad ofvan ur olika synpunkter anmärkts mot förslaget bör äfven läggas, att det uppenbarligen framkommit i en synnerligen olämplig tid. Det kan icke vara klokt, att ett dylikt förslag, som måste på arbetarekretsar verka utmanande, framläggas kort efter det att de organiserade arbetarne genom omröstning beslutat öfvergifva tanken på storstrejk och strax innan rösträttsfrågan skulle förekomma till afgörande. Och sedan nu denna sista fråga tills vidare fallit, framstår förslagets antagande ännu mer som en orimlighet.

Ty det går väl dock ej an, att statsmakterna i de vitala politiska frågorna endast besluta pålagor och strafflagar. Förläna folket medborgarrätt, understöd den frivilliga sammanslutningen mellan arbetare och mellan arbetsgifvare samt befrämja arbetskonfliktens lösning genom frivillig skiljedom. Detta är det första som måste göras. Ledes utvecklingen in på sådana banor, kan man också snarare hoppas, att genom ansvarskänsla och moderation skall uträttas vida mer än några tvångsåtgärder kunnat åstadkomma.

Men då är också tiden inne att utan vrede från något håll antaga nödiga straffbestämmelser mot nidingsdåd och andra obestridligen otillåtliga handlingar, hvilka i sammanhang med strejker eller eljest kunna

ega rum. Uppsåtligt våld å person och egendom är redan enligt gällande lag straffbart. Därtill bör stadgas straff, när någon genom arbetsnedläggelse, afskedande af arbetare eller på annat sätt under insigt om faran vållar skada å person eller grof skada å egen dom. I sammanhang därmed torde jämväl böra öfvervägas, huruvida i vissa angelägna fall äfven uppenbart vållande af synnerlig fara för sådan skada bör beläggas med något straff. Äfven kan lämpligen undersökas, i hvad mån förhållandena anses oundgängligen kräfva, att vid någon allmän inrättning samtliga anställda arbetare erhålla samma ställning som tjänstemän och detta icke blott i afseende å skyldigheter utan äfven beträffande rättigheter.

Det nu sagda må i förevarande afseende vara uppgifter nog för statsmakterna, hvilka ju böra beflita sig om att verka för fred och rättvisa i samhället. Det är enligt min tro både obehöfligt och obehörigt att för närvarande rikta sina blickar i en annan riktning. Kommer mot all förmodan det sociala läget att föras in i ett olösligt krigstillstånd, då skapar en sådan olycklig tid i hvarje fall sina egna undantagslagar.

Då sålunda, såvidt jag förstår, det framlagda strafflagsförslaget är oklart till sina bevekelsegrunder, ganska principiöst och famlande till sitt innehåll, oklart i själfva sitt framträdande och sannolikt äfventyrligt i sina konsekvenser, har jag för min del ansett mig förhindrad att tillstyrka bifall till detsamma.»

samt af herr Segerdahl:

»Jag har icke kunnat biträda det af Kungl. Maj:t framlagda förslaget till ny lydelse af 19 kap. 22 § strafflagen, emedan enligt min uppfattning stadgandet såsom endast riktande sig mot den som åtagit sig att arbeta åt annan måste anses såsom en klasslag. Det är uppenbarligen också af denna anledning som såväl motionärerna i frågan som utskottets majoritet velat gifva stadgandet en vidsträcktare omfattning. Anmärkningen skulle dock endast i mycket ofullständig grad blifva undanröjd genom antagande af det förslag, som innefattas i herr Tranas motion och utskottets därpå grundade utlåtande, hvarför jag icke heller kunnat sluta mig därtill. En lagstiftning däremot i den riktning och af den allmänna omfattning, som herrar Brock och Bökelund i sin motion afsett, anser jag vara befogad och böra genomföras; men då jag icke kunnat under den tid, som utskottet haft på sig för pröfning af frågan,

bilda mig någon säker föreställning om konsekvenserna af en lagparagraf af den lydelse, hvartill förslag af dessa motionärer afgifvits, vågar jag icke nu förorda densamma till antagande. Klart står det emellertid för mig, att hvarken arbetsinställelse, äfven om den i öfrigt icke kan anses orätmätig, eller annat brytande af aftal bör få ske utan straffrättslig påföljd, om däraf förorsakas synnerlig fara för människors lif eller hälsa eller för grof skada å egendom och den som bryter aftalet bort kunna inse detta, och än mindre om dylik skada under sådant förhållande verkligen uppstår.

Hvad ändringarne i 25 kap. angår kan det sättas i fråga, huruvida det öfver hufvud kan vara riktigt att betrakta de aftal, som stad, annan kommun eller municipalsamhälle genom sina särskilda styrelser eller deras underordnade sluta med dem, som anställas vid dessa samhällens i propositionen omnämnda verk, såsom aftal om offentlig tjänsteställning och i enlighet därmed dessa aftals brytande såsom tjänsteförseelser. För min del är jag icke nu beredd att svara ja härpå. Och äfven om så skulle anses böra i några fall blifva förhållandet, synes det mig dock tvifvelaktigt, om man skulle behöfva gå så långt som att inrycka alla de i propositionen upptagna kategorierna af anställda under det eventuella strafflagsbudet.

Tiden till öfvervägande af detta med hvad mera Kungl. Maj:t föreslagit har jag till följd af det myckna riksdagsarbetet i öfrigt funnit icke varit tillräcklig; och då jag dessutom tror, att en lagstiftning sådan som den föreslagna, om den också skulle finnas i en framtid behöffig, likväl under nuvarande förhållanden skulle göra mera skada än gagn, har jag kommit till det slut, som i reservationen innefattas.»

af herr *Trana* mot vissa delar af utskottets motivering.

Herrar *Hedenstierna* och *A. Olsson* hafva begärt få antecknadt, att de icke deltagit i behandlingen af förevarande ärende inom utskottet.
